

İYİLİK YAPMANIN ÖNEMİ

Elhamdülillahi rabbilâlemîn vessalâtu vesselâmü alâ seyyidi'l-evvelîne ve'l-âhirîn Muhammedin ve âlihi ve sahbihî ecmaîn ve men tebi'ahû bi-ihsânin ilâ yevmi'd-dîn.

Emmâ ba'dü fe-kâle'n-nebiyyü sallallahu aleyhi ve sellem:

صَنَائِعِ الْمَعْرُوفِ تَقَى مَصَارِعَ السَّوِّءِ، وَالصَّدَقَةُ
خَفِيًّا تُطْفِئُ غَضَبَ الرَّبِّ، وَصِلَةُ الرَّحِمِ زِيَادَةٌ فِي
الْعُمْرِ، وَكُلُّ مَعْرُوفٍ صَدَقَةٌ، وَأَهْلُ الْمَعْرُوفِ فِي
الدُّنْيَا أَهْلُ الْمَعْرُوفِ فِي الْآخِرَةِ، وَأَهْلُ الْمُنْكَرِ
فِي الدُّنْيَا أَهْلُ الْمُنْكَرِ فِي الْآخِرَةِ، وَأَوَّلُ مَنْ يَدْخُلُ
الْجَنَّةَ أَهْلُ الْمَعْرُوفِ

Sanâi'u'l-ma'rûfi takî masâri'a's ve's-sadakatü hafiyyen tutfiu ğadabe'r-rabbi ve sılatü'r-rahimi ve küllü ma'rufin sadakatun ve ehlü'l-ma'rûfi fi'd-dünyâ ehlü'l-ma'rûfi fi'l-âhirati ve ehlü'l-münkeri fi'd-dünyâ ve ehlü'l-münkeri fi'l-âhirati ve evvelü men yedhulü'l-cennete ehlü'l-ma'rûfi.

Emma ba'd:

Allah'a hamd ü senâlar olsun, Peygamber Efendimiz Muhammed-i Mustafâ *sallallahu aleyhi ve sellem* hazretlerine salât ü selâm ve tahiyyât ü ihtirâm. Peygamber Efendimiz'in ruh-i pâki için ve âlinin, ashâbının, etbâının, sâdât ve meşâyih-i turuk-u aliyyemizin, evliyaullah büyüklerimiz, geçmişlerimizin ruhları için, bizim de iki cihan saadetine ermemiz için bir Fâtîha 11 İhlâs-ı şerîf...

Okuduğumuz hadîs-i şerîf Ümmü Seleme *radiyallahu teâlâ anha'dan*; Peygamber Efendimiz'den onun rivayet etmiş olduğu bir hadîs-i şerîf; Taberânî kitabına kaydetmiş, Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* Efendimiz bu hadîs-i şerîfinde önemli bir takım hususları bize öğretiyor.

Sanâi'u'l-ma'rûfi takî masâri'a's. *Sanâi'*, *sana'a* filinden geliyor, yapmak mânasına. Sanat kelimesi de oradan geliyor, sanayi kelimesini zaten Türkçe'de de kullanıyoruz.

Sanâi'u'l-ma'rûfi. "Yapılmış olan mârûflar." *Takî.* "İnsanı korur vikaye eder." *Masâri'a's.* "Fena bir şekilde, küt diye dev-

rilmekten insanı korur.” Bu ne demek, şimdi izahını yapalım.

Mârûf ne demek?

Mâruf veya *urf*, akl-ı selîm ve kalb-i selîm sahiplerinin arasında hüsn ü kabul görmüş olan, akla, kalbe, mantığa ve hikmete uygun olan iyi şeylere derler. Yani tereddütsüz herkesin kabul edebileceği güzel işler. Böyle güzel işleri emretmek, dinimizin bize yüklediği emirlerden birisidir; yani güzel bir şeyi kendimiz yapacağız, bir de yapılması için başkalarına da teşvikte bulunacağız, yapılması için çalışacağız, propaganda yapacağız söyleyeceğiz.

Sanâi’u’l-ma’rûf, yapılmış olan bu iyilikler neler olabilir?

Çeşme, yol yapmak, birisine yardımda bulunmak; gönül alıcı, işe yarayıcı, dua kazanmaya sebep olacak bir takım iyilikler. Bunlar insanı korur.

Neden korur?

Masâri’a’s. “Fena bir şekilde bir köşede devrilip gitmekten.” Yani *sû-i hâtîme* diyo-

ruz, kötü ölümlerle ölmek diyoruz, kötü ölümlerden insanı korur.

a. Yapabildiğimiz Kadar İyilik Yapmak

Yani insan dünyada böyle aklen ve şer'an ve dinen güzel olan şeyleri yaptı mı bu iyilikler onu kötü durumlara düşmekten korur, kötü âkıbete uğramaktan korur, ömrünün de kötü bitmesinden, *sû-i hâtime* ile neticelenmesinden korur. Demek ki bir ilaç bu; bir çare, hepimizin yapması gereken bir şey, demek ki yapabildiğimiz kadar iyilik yapacağız.

Yani birisinin ceketini tutuvermek, kapısını açivermek bile; bir insanın -yük yükleyecek- yük yüklemesine yardım etmek, yüklemesini indirmek bile bir iyiliktir. Biz bu *mâruf* yerine iyilik kelimesini kullanıyoruz. Bu iyilikleri mümkün olduğu kadar çok yapmalıyız çünkü bunun mânevî mükâfatları var; Allah bizi kötü durumlara düşmekten, bu iyiliklerimiz sebebiyle koruyacak. Koruyacağını Peygamber Efendimiz bildiriyor.

Ve's-sadatü hafiyyen tutfiu ğadabe'r-rabbi. "Gizlice verilmiş olan sadaka..."

Yani aşikâre gösteriş için, şöhret için verilmiş olan değil de, sessizce sedasızca, Allah bilsin de kullar bilmesin. Şöyle yavaşça eline tutuşturuvermek, cebine sokuvermek veya birisiyle göndermek ama kim olduğunu söylememek, saklanmak, yaptığı sadakayı gizlemek... Böyle gizlice yapılan sadaka;

Tutfiu. "Söndürür. *Ĝadabe'r-rabbi.* "Allah'ın gazabını söndürür."

Yani kul cezayı hak etmiştir, gazaba uğrayacak, gazab-ı ilahîye mâruz olmayı hak etmiştir ama sadaka verince o gazap gider. Yani Allah kulu hayır yaptı, sadaka verdi diye ona kızmaz, kızgınlığını bırakır, affeder. Demek ki sadaka da güzel, iyilikler de güzel, parayla yapılan sadaka da güzel.

Sadaka da zaten sırf parayla olmaz; hadîs-i şerîflerden biliyoruz, sadaka da çok çeşitlidir. Mesela mü'min kardeşinin yüzüne gülerek bakmak bile sadakadır. Yerden taşı alıp kenara koymak bile sadakadır. O da doğru olmak kökünden geliyor. *Sadaka*; doğru olmak. *Sadaka* Resûlullah diyoruz; *sadakalla-hu'l-azîm* diyoruz, Allah doğru buyurmuş bu âyet-i kerîmede manasında yani.

Sadaka da kulun doğruluğunu, sıdk u sadâkatini gösteren bir davranış demek ama umumiyetle parayla, malî bakımdan yapılan iyiliklere isim olmuştur; hatta zekâta da eskiden sadaka kelimesi kullanılıyordu, sadaka deyince zekât da anlaşılıyordu eskiden. Sonradan zekât farz olan, sadaka farz olmayan hayırlar, malî yardımlar diye zihnimizde biraz daha ayrılmıştır.

Demek ki iyilik yaptı mı bir insan, yaptığı iyilik onu kötü durumlara düşmekten korur; sadaka verdi mi gizlice, Allah'ın gazabı söner, Allah'ın kızgınlığı geçer, Allah o kuluna kızmaz; böylece belaya cezaya uğramaktan kurtulur.

Ve sılatü'r-rahimi. “Akrabaya sıla yapmak, *sıla-i rahim* yapmak, yakınlarla *sıla-i rahim* yapmak, bu da ömrü arttırır.”

Sıla da bağlanmak, *vasl* kelimesinden geliyor; *sıla-i rahim*, yani akrabalık, kan bağı olan insanlarla bağlılıklarını devam ettirmek, kopartmamak, devam ettirmek. Bu sadece bir ziyaret şeklinde de olabilir, hal hatır sormak şeklinde de olabilir; bunun ötesinde, ziyaret ettiği akrabasına malî bakımdan bah-

şiş vermek, hayır vermek, sadaka vermek, malî destek olmak, yardım etmek tarzında da olur. Bu da ömrü arttırtır, ömrü uzatır.

Şimdi garip şeyler öğreniyoruz burada, bu hadîs-i şerîfte; iyilik yapmak insanı kötü âkıbete düşmekten kurtarıyor, sadaka vermek gazab-ı ilahîyi söndürüyor, *sıla-i rahim* yapmak ömrü arttırıyor. Demek ki mümkün olduğu kadar iyilik yapacağız, mümkün olduğu kadar kesemizi açacağız; sadakalar, hayırlar vereceğiz, mümkün olduğu kadar akrabamızı, kan bağıyla bağlı olduğumuz insanları koruyacağız, kollayacağız, destek olacağız.

Ve küllü ma'rufin sadakatun. Şimdi burada bir genelleme ile karşı karşıyayız. “Her mârûf sadakadır.” Yani yapılan her iyilik sadaka yerine geçer, sadakadır; yani sadece parayla olmaz, parasız pulsuz fakir bir insan da iyilik yaptı mı o da sadaka yerine geçer. Demin söylediğim gibi; tebessüm bile olsa, yerden diken, taşı alıp kenara koymak bile olsa, arkadaşının kovaşına su doldurur vermek şeklinde bile olsa, tatlı bir söz söylemek şeklinde bile olsa...

el-Kelimetü't-tayyibetü sadakatun. "Güzel konuşmak, hoş konuşmak, gönül alıcı konuşmak; o da sadakadır." Her mârûf da sadakadır, yapılan her iyilik de sadakadır.

Ve ehlü'l-ma'rûfi fi'd-dünyâ ehlü'l-ma'rûfi fi'l-âhirati. "Dünyada iyilik ehli olan insanlar, yani iyilik yapan, iyilikleri yapan kimseler âhirette de *ehl-i mâruf* olacak." Yani orada da iyilik yapacaklar veya iyiliğe mazhar olacaklar.

İyilik nasıl yapabilir âhirette?

Dünyadaki *ehl-i mâruf* âhirette de *ehl-i mâruf* olacak, yani dünyada iyilik yapan insan âhirette de iyilik yapıcı olacak, mânasına ise nasıl yapabilir?

Şefaath eder; akrabasına, yakınlarına, çocuk çocuğuna, torunlarına; iyi insanların şefaath hakkı var. Allah sevgili kullarına; peygamberlerine, Peygamber Efendimiz'e şefaath hakkı veriyor; yani cehennemden kurtarma hakkı, bağışlama hakkı veriyor. Şefaath vardır, âyetlerde ve hadîs-i şerîflerde geçer. Yani dünyada demek ki insan iyilik yaptı mı, böyle *ehl-i mâruf* oldu mu; âhirette de Allah ona, haydi bakalım diyecek, burada da istediğine

yardımcı ol diyecek, demek ki; o mana olabilir.

Zaten biliyoruz ulemâ; mesela ehl-i cennet cennete girecek, sevine sevine girecekler. Alimlere Allah, durun diyecekmiş, cennetin kapısında durduracakmış; istediklerinizi de alın içeriye, yani kendisi girmekle kalmıyor, istediğiniz kimseleri de içeriye alın diye onlara bir de başkalarını da içeriye alma hakkı ve selahiyati verecekmiş, bu mânaya olabilir, bir. Dünyada ehl-i mâruf olan âhirette de ehli mâruf olacak.

İkinci mânası da şöyle olabilir; dünyada kendisi iyilik yaptı, bu sefer âhirette de kendisi iyiliğe mazhar olacak; yani Allah ona cennetini, cennet nimetlerini nasip edecek, cennet içinde yüksek makamlar nasip edecek. Dünyada iyilikle meşgul olan, iyilikle ilgili bir kimse olduğundan âhirette de iyiliklerle karşılaşacak.

Ve ehlü'l-münkeri fi'd-dünyâ ve ehlü'l-münkeri fi'l-âhirati. Dünyada münker ehli olan; yani mâruf iyilikse, münker de kötülük demek; kötü olan, Allah'ın sevmediği, aklın hoş görmediği, insanların beğenmediği; halk

arasında ne kadar ayıp, ne kadar kötü denilen şeyler, fena ve kötü şeyler... “Dünyada kötülük ehli olanlar âhirette de kötülük ehli olacak.” Yani orada yaptıklarının cezasını görecekler, cehenneme düşecekler, azaba duçar olacaklar.

Ve evvelü men yedhulü’l-cennete ehlü’l-ma’rûfi. “Ve cennete ilk önce girecek olanlar ehl-i mâruf olacak.” Yani iyilikleri yapan insanlar evvel girecek cennete. Yani derecelerine göre evvel girmek bahis konusu olabilir, geç girmek bahis konusu olabilir, doğrudan doğruya cennete girmek bahis konusu olabilir; cezasını çekecek kadar cehenneme atılıp yandıktan sonra, cehennemden çıkıp cennete girmek de olabilir.

Allah bizi cehenneme düşmeden cennete girenlerden eylesin.

Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* Efendimiz’in cennete ilk girecek kişi olduğunu biliyoruz. Şahıs olarak cennete ilk girecek, ilk adımını atacak şahıs Peygamber Efendimiz. Hatta cennetin kapısına Peygamber Efendimiz evliyaullahla, ashabıyla yaklaştığı

zaman, cennetin bekçisi olan melek soracak ki;

b. Peygamberimizin İyilikleri ve Cö- mertlikleri

مَنْ أَنْتَ؟

Men ente? “Sen kimsin? Diyecek ki, *ene Muhammedün.* “Ben Muhammed-i Mustafâ’yım.” Allah’ın elçisi, Resûlullah Muhammed, âhir zaman peygamberi Muhammed-i Mustafâ’yım ben. Buyuracak ki melek;

بِكَ أُمِرْتُ أَنْ لَا أَفْتَحَ لِأَحَدٍ قَبْلَكَ

Bike ümirtü en lâ eftaha kableke ya Resûlallah. “Hoş geldin, buyur, senden önce başkasına bu kapıyı açmamakla emrolundum ben.” Yani senden önce birisi gelir de, aç kapıyı ben cennetliğim gireceğim filan diyecek olsa bile; meleğe emrolunmuş ki, evvela Muhammed-i Mustafâ girecek, daha başkasını almayasın diye demek ki talimat verilmiş oluyor.

İlk girecek olan Peygamber Efendimiz. O halde Peygamber Efendimiz, *ehl-i mâ'rûfun* yani mârufları yapan kimselerin de sultanıdır, şâhıdır, en çok yapanıdır. Hakikaten Peygam-

ber Efendimiz'in hayatını incelediğimiz zaman, menâkıbını, sîretini okuduğumuz zaman görüyoruz ki; Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* akıllara durgunluk verecek kadar, insanı hayretlere düşürecek kadar cömert bir insan.

Yani geleni boş çevirmemiş. Yanına birikmiş olan maddî varlığını bekletmemiş, sabaha geleni akşama çıkartmamış, akşama geleni sabaha bırakmamış. Avucu böyle devamlı, dolup dolup başkalarına vermiş; lütf-
ta, ihsanda, ikramda bulunmuş.

Kim ne isterse istediğini ihsan etmiş, kötülük yapanları affetmiş, iyilik yapanlara daha büyük mukabelelerde bulunmuş, cesaret bakımından en üstün, cömertlik bakımından derya gibi-deniz gibi her sıfatı en âlâ; mârif-
lar yönünden de, yani iyilikleri yapma yönünden de en başta gelen insan. Tabii o girecek, onlarla beraber de ilk önce cennete *ehl-i mâruf* girecek.

İlk girecekler, tabii *bi-ğayri hisab* girecek olanlar, ötekiler hesapta bekleyecekler. Hz. Ömer *radiyallahu anhu* vefatından sonra birisi rüyada görmek için dua etmiş Allah'a. Dün-

yada da sözleşmişler; birbirlerimizi takip edelim, hangimiz önce ölürsek filan diye.

Bir gün görmemiş, iki gün görmemiş; üç gün, beş gün, yedi gün, on gün filan... Hz. Ömer'i göremiyor bir türlü, halbuki sözleştiler; yani kim evvel âhirete giderse ötekisinin rüyasına girsin de oradan bilgi versin filan diye dünyadayken konuşmuşlar yani.

Hız. Ömer'i neden sonra, galiba 15-20 gün geçtikten sonra o kalan şahıs -adını şu anda hatırlayamayacağım- rüyada böyle hamamdan çıkmış gibi terlemiş, yanakları kırmızı kırmızı olarak görmüş. Diyor ki;

Yâ Ömer, gecelerce bekledim, rüyama gelmedin, niye böyle?

“Ancak hesabım yeni bitti.” Ancak hesabım yeni bitti, buyurmuş ki; Aşere-i Mübeşşereden, Peygamber Efendimiz'in kabrinde yatan halifelerin ikincisi... Hız. Ömer böyle bu kadar uzun bir hesaba mâruz olursa demek ki öteki insanlar hesaba çekildiği zaman, ince ince, zerre kadar hayır işleyen mükâfatını görecek, zerre kadar şer işleyen cezasını çekecek... O zaman uzun zaman geçebilir, ama *bi-ğayri hisab* cennete girecek olanlar hemen

gidecekler, *sıratı* çabuk geçenler, yıldırım gibi geçenler çabuk gidecekler; sürüne sürüne gidenler, düşe kalka gidenler, yürüye yürüye gidenler tabii farklı zamanlarda varacaklar.

Demek ki cennete ilk girecek olanlar *ehl-i mâruf*, iyilik yapıcı kimseler olduklarına göre; bunlar en hızlı gidenler, hesapsız cennete girenler demek oluyor ki fevkaledede güzel bir şey. O halde biz de, yani tabir caizse, iyilik meleği gibi olmalıyız. Yani tabir caizse, her sözümüzde, her işimizde, her dakikamızda, her günümüzde böyle bir iyilikle, bir hayırla, bir güzellikle, bir faydayla [meşgul olmalıyız.]

Cami yaptırmak, hayır yaptırmak, bilim insan yetiştirmek cihad etmek vesaire vesaire... hep böyle güzel şeylerle meşgul olmalıyız, *ehl-i mâruf* arasına kaydolmaya, o zümreden haşrolmaya gayret etmeliyiz.

Allahu Teâlâ hazretleri nasip eylesin.

Bu hadîs-i şerîfin karşısında bir hadîs-i şerîf daha var, aşağı yukarı muhtevaları benziyor. Bu hadîs-i şerîfte mârufu yapmak, sonra sadaka vermek, *sıla-i rahim* yapmak anla-

tılmıştı; orada ilave olarak sadaka var, mâru-
fu yapmak var, bir de *birru'l-valideyn* var,
yani anne ve babasına iyi evlatlık yapmak.

Birru'l-valideyn, evladın anne ve babası-
na karşı evlatlığını güzel yapması, gönlünü
alması, anasına babasına güzel hizmet etmesi
mânasına geliyor. O hadîs-i şerîfte o da var.
Bunları sıralıyor o öbür hadîs-i şerîf, sonra
Peygamber Efendimiz buyuruyor ki; Bu hal,

تُحَوَّلُ الشَّقَاءَ سَعَادَةً

Tühavvilü'ş-şekâe se'âdeten. “İnsanın
şakîliğini saîdliğe döndürür.” Yani insan na-
sipsizdir, nursuzdur, kusurludur, şakîler züm-
resindedir.

Mâlum, hani insanlar ya şakîler zümre-
sinden ya saîdler zümresinden oluyor. Hatta
Berat gecesinde dua ediliyor, bütün senenin
işleri o gün tespit edildiğinden; “Yâ Rabbi!
Sen benim adımlı şakîler defterine yazmışsan
ordana sil, saîdler defterine yaz; saîdler defte-
rinde yazılıysa ismim zaten orada tesbit eyle,
ordana sildirtme, düşürttürme Yâ Rabbi!” diye
dua ediliyor.

Bir insan şakî ise; yani bazıları geliyor bana şikâyet ediyor. Hocam yapamıyorum, namaz kılamıyorum, oruç tutamıyorum; istiyorum, bunun böyle iyi olduğunu biliyorum, doğru yolu biliyorum yapamıyorum; günahı biliyorum, kendimi çekemiyorum, yapmamam gereken şeyleri, nefsim hâkim olamıyorum, yapamıyorum. Ha, üzerinde şakîlik alameti var, yani Allah'ın yardımını kesilmiş, aklı eriyor ama gücü yetmiyor yapmaya. Gücü yetmiyor, yani insanın aklının ermesi kâfi değil. Güç yetirmek lazım, Allah tevfikini refik edecek, gayret kuvvet verecek de insan hayır yapabilecek; yoksa yapamaz.

Peki, bunun çaresi neymiş?

Sadaka vermek, iyilik yapmak, ana babaya hürmet etmek, akrabayı ziyaret etmek. Bu, böyle yapmak şakîliği saîdliğe döndürürmüş.

O halde şikâyet eden kardeşlerimizin cevabı hadîs-i şerîften çıkıyor ki; Yani namaz kılmayı kaytarıyorum, sabah namazına kalkamıyorum, gece namazını yapamıyorum, tesbihlerimi aksatıyorum hocam, vesaire vesaire... Namazın farz olduğunu biliyorum,

yapamıyorum, utanıyorum, sıkılıyorum; ha işte ilaç, eczaneden ilaç hazır oldu ne yapacak?

Kesenin ağzını açacak bir kere, bir. Malî fedakârlığını gösterecek; sağa sola, fakire, yetime, dula; biraz çevresinde iyi insanları bilecek bulacak, arayacak fakirleri, hakiki fakirleri arayacak ve iyilik yapacak bir; kesenin ağzını açacak bir.

İkincisi, iyilikler yapacak, çeşitli iyilikler, yapabildiğince. Aşure günü aşure pişirecek dağıtacak, ihtiyar kimsenin evine gidecek yardımcı oluverecek, kendisine bakamayan hastanın yemeğini pişirivercek, çocuğu olmuş olan lohusanın gidecek çamaşırlarını yıkayivercek, evini düzeltivercek; hani kadın için söylüyorum bunları.

Erkekse, öbür arkadaşlarına çeşitli yönlerde çeşitli şekillerde yardım edecek yani iyilik yapacak. İyiliklerin çeşitlerini çevresinde arayacak, kim nerede iyiliğe muhtaç, nasıl bir iyilik yapabilirim, hemen koşacak başına. Nasıl sinekler geliyorlar, nasıl arılar geliyorlar balın başına, karıncalar nasıl toplanıyorlar buluyorlar...

Biz torbanın içinde tatlıyı ağaca astık içine yine dolmuşlar; yani topraktan ağaca, ağaçtan dala, daldan torbanın içine, torbanın içinden yiyecek şeyi nasıl anladı, yani havadan kokusunu nasıl aldı, yolunu nasıl buldu, bir tanesi bulunca gidip ötekileri mi haber veriyor, nasıl yapıyorsa yani hayvanken kendisine faydalı şeyi buluyor. Biz de iyiliği arayıp bulacağız. Karıncanın balı, şekeri bulunduğu gibi; biz de iyilik nerdeyse arayacağız bulacağız, yapacağız. Hem kesenin ağzını açacağız, hem de her çeşit iyiliğe koşturacağız, pervane gibi koşturacağız, melek gibi olacağız böyle, koşturacağız.

Sonra, ana babaya hürmet edeceğiz. Zaten Peygamber Efendimiz buyurmuş ki; annesi babası sağken, onların sağlığına yetişip de cenneti kazanamayan kerata burnu yerde sürtsün, gibi böyle bir ifadesi var. *Rağime enfu raculin*¹ diye başlıyor, yani “Burnu yerde sürtsün.”

Neden?

İnsan anne babasına hizmet edip dua duasını alırsa cenneti kazanır, kolay kazanır. Bu

kolay kazanmayı bile becerememiş, tüh yazıklar olsun demek yani. Onun için anne ve babaya hürmet edeceğiz. Anne ve babamıza -sağ iseler fırsatı kaçırmayacağız- çok hürmet edeceğiz, yardım edeceğiz, duasını alacağız, etrafında döneceğiz, sabah gideceğiz, akşam gideceğiz, hediye alacağız, masraf yapacağız, giyim alacağız, çorap alacağız...

Kış geldi yün çorap, yaz geldi ince çorap, belin üşür baba al sana yün kuşak bilmem ne vesarie vesaire... Yani ne yapıp yapıp anasının boynuna sarılacak, bilmem ne. Tabii artık o inci boncuk istemez yaşlanınca da; artık neden hoşlanırsa, yiyecek içecek, giyecek vesaire vesaire... duasını alacak. Bu da iyilik işi, anne babaya iyilik.

Genel olarak iyilikleri yapmak, kesenin ağzını [açmak], ana babaya iyi evlatlık yapmak, bir de akraba ve taallukatı gözetmek, aramak, ziyaret etmek, yardımcı olmak. Bu çok önemli, akraba ziyareti çok önemli. Bu ziyaretlere biraz vakit ayıracağız. Görüyorsunuz her birimiz bir şehirden kalktık, böyle bir yere, yabancı bir yere geldik.

Neden?

Tembellikten kurtulalım, alışalım biraz gezmeye; yani kabuğumuza çekilmişiz, dış dünyayla irtibatımızı kesmişiz, küfleneceğiz nerdeyse. Etrafımıza örümcekler yuva yapacak, ağaçlar gibi ayağımızın altında toprağa kök salacağız, ağaç olacağız nerdeyse. Eklemelerimiz çatırdıyor, kıpırdamamaktan kireçlenmeye başladık; biraz gezeceğiz, biraz hizmete koşacağız, biraz ziyaret yapacağız, biraz hareket yapacağız, biraz gayret göstereceğiz.

c. Derviş Hizmet Ehli İnsandır

Derviş nasıl insandır?

Derviş hizmet ehli insandır. Gayret kemerini beline kuşanmış insandır, derler eskiler. Demek ki eskiden şöyle bir kemer takılıyordu anlaşılan, o bir alâmet midir, sembol müdür, yoksa o kemer bir işe mi yarıyordu ne idi ise, belki elbisesini derleyip toparlıyor da kemerle ondan sonra hızlı koşturuyor manasında olabilir. Gayretli müslüman olacağız.

Evet, şimdi namaz kılmak istediği halde kılamayan arkadaşın ilacı çıktı, tesbihi çeke-meyen arkadaşın ilacı çıktı, iyilikleri yapamayan arkadaşların, vazifelerini yapmakta bir

türlü nefislerini yenemeyen insanların ilacı çıktı. Dışardan bir ilaç bu. Yani sadaka veriyor, kesenin ağzını açıyor. İyilik yapıyor sağa sola, o da bir gayret-koşturma. Ana babasına hürmet ediyor, ziyaretler yapıyor filan. Bakın bunların hepsi yapılabilecek şeyler, maddî. Maddi şeyler kolay yapılır, yani maddeten arkadaş, hiç olmazsa şu kadar günde bir ananı babanı bir ziyaret et evliysen, evin barkın ayrıysa veyahut akrabalarını senede bir ziyaret eyle, filan gibi veyahut her gün iyilik yap ve akşam da ne kadar iyilik yaptığını bir hesapla kendi kendine. Bugün ne iyilik yaptım şunu şunu şunu yaptım diye bir muhasebe tut. Yarın neler yapabilirim diye aklına bir niyetler koy. Hasta ziyareti, tabii sevap, o da bir iyiliktir. Sadaka çok önemli, cömertlik çok önemli; böyle yapacağız.

Geniş bir hadîs-i şerîfti, enteresan konularda bize faydalı oldu.

İkinci hadîs-i şerîfe geçiyoruz.

الصَّلَاةُ عَلَى نُورٍ عَلَى الصِّرَاطِ فَمَنْ صَلَّى عَلَيَّ يَوْمَ
الْجُمُعَةِ ثَمَانِينَ مَرَّةً غُفِرَتْ لَهُ ذُنُوبُ ثَمَانِينَ عَامًا

*Essalâtü aleyye nûrun [ale's-sırâtı fe-
men sallâ aleyye yevme'l-cumu'ati semânîne
merraten ğufirat lehû zünûbü semânîne
âmen.]*

Yarın Cuma, Perşembe gününden bu hadîs-i şerîfi duyduk, demek ki yarın bu hadîs-i şerîfi uygulayalım.

Peygamber *sallallâhu aleyhi ve sellem* Efendimiz; "Cuma günü kim bana seksen defa salavat getirirse seksen yıllık günahı affolur." buyuruyor.

Cuma günü yapılacak hadîs-i şerîflerde bildirilmiş birkaç iş var, onları da bahis açılmışken şimdiden hatırlatalım.

Bir kere Cuma guslü almak sevap. Tabii burada gusül abdesti almak kolay, gideriz göle, cump dalar çıkarız Cuma guslü tamam olur, kolay; zaten keyif için her gün yaptığımız bir şey. Sonra sûre-i Kehf'i okumak on günlük günahın affına sebep oluyor. 15. cüzde Kehf sûresi;

الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي أَنْزَلَ عَلَى عَبْدِهِ الْكِتَابَ وَلَمْ يَجْعَلْ
لَهُ عِوَجًا

Elhamdulillâhillezi enzele alâ abdihi'l-kitâbe ve lem yec'al lehû 'ıvecâ...² Onu da yarın [camiye gitmeden] önce veyahut camiye erken gittiğiniz zaman okursunuz.

Cuma namazına erkeklerin erken gitmesi de sünnettir ve sevabı çoktur. Mümkün olduğu kadar erkenden gitmeye gayret etmek lazım. Cuma günü kabir ziyareti sevaptır, sadaka vermek sevaptır, hasta ziyareti sevaptır, cuma günü öteki ziyaretler sevaptır. Cuma namazından sonra da önce de olabilir. Tabii kabrini ziyaret edemediğiniz büyükleriniz için Yâsin-i Şerîf ve diğer şeyleri okuyabilirsiniz.

Bugün her birimiz bir cüz alalım, birisi üzerine yüklensin cüzleri dağıtsın; talep çok olursa ikinci hatme geçelim, herkes yarına iki üç hatim; yani okuyalım, okumuş olalım; dağıtalım, sen şunu oku, sen şunu oku, sen şu kadar oku, sen şu kadar oku; kaç tane okuyabilirsek, böylece birkaç hatim çıkartalım yarın, geçmişlerimize dua edelim bir. Bir de bu vefat etmiş Ali Efendi hoca, bizim caminin cemaatinden, ihvanımızdan çok mübarek,

² 18/Kehf, 1.

şakacı, tatlı dilli bir hoca efendiydi, onun da ruhuna, geçmişlerimizin ruhuna da hediye ederiz.

Yani birisi herkese sorsun, kaç cüz okuyabilirsin, şu şu şu cüzü al, şu şu şu cüzü al diye cüzleri taksim etsin. Otuz cüz tamam olunca, ondan sonraki gittiği şahsa, yine ikinci hatmi; sen kaç [cüz alırsın,] birden şuraya kadar sen oku, sen oku filan, kaç tane hatim çıkacak bakalım. Ben üç okurum, ben beş okurum diyenler olabilir; birisi bir deftere yazsın, akşam da kontrol etsin. Hanımlara da şey yapabilirsiniz; bakalım yarın cumaya bu cemaatten kaç tane hatim çıkacak. Onu da öyle yazarsınız.

Üçüncü hadîs-i şerîfi okuyacağım ve konuyu keseceğim.

الصِّيَامُ وَالْقُرْآنُ يَشْفَعَانِ لِلْعَبْدِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ. يَقُولُ
الصِّيَامُ: أَيْ رَبِّ، إِنِّي مَنَعْتُهُ الطَّعَامَ وَالشَّهَوَاتِ
بِالنَّهَارِ، فَشَفَّعْنِي فِيهِ؛ وَيَقُولُ الْقُرْآنُ: رَبِّ مَنَعْتُهُ
النَّوْمَ بِاللَّيْلِ، فَشَفَّعْنِي فِيهِ، فَيُشَفَّعَانِ

es-Sıyâmü ve'l-kur'ânü yeşfe'âni li'l-abdi yevme'l-kıyâmeti, yekûlu's-sıyâmü ey rabbi innî mena'tühü't-ta'âme ve'ş-şehavâti bi'n-nehâri fe-şeffi'nî fîhi ve yekûlu'l-kur'ânu rabbi mena'tühü'n-nevme bi'l-leyli fe-şeff'inî fîhi fe-y-şeffe'ânî.

Bu hadîs-i şerîfi Beyhaki İbn Ömer *radı-yallahu anhumâ*'dan riyavet etmiş. Manasını söyleyeyim, açıklamasını yapayım...

Sıyam, oruç. *es-Sıyâmü ve'l-kur'ânü*. "Gündüz oruç tutmak ve gece Kur'ân okumak." *Yeşfe'âni*. "Şefaati ederler."

Şimdi bir de şey çıktı, herhalde bu Vehhabilerden filan bulaştı, hacca gidiyorlar orada okuyorlar bazı bizim şeyler filan, şefaati inkâr eden bir zümre türedi. Hadîs-i şerîfleri görüyorsunuz, âyet-i kerîmeleri okuyorsunuz, şefaati var.

*Men zellezî yeşfe'u indehû illâ bi-iznih.*³ "İzin verdiği kimselerin şefaati edeceğini bildiriyor, *Âyete'l-kürsî* herkesin ezberindedir. Şefaati inkâr eden insanlar çıktı, yoktur böyle şey, şudur budur filan diye. Var, işte bak

Kur'an da, oruç da şefaati edecek diye [hadîs-i şerîf var.]

Ayrıca bazı şeylerin de şefaati [var.] Hocaların, âlimlerin, peygamberlerin şefaati var. Kur'an'ın, orucun şefaati var. Oruç ve Kur'ân kula kıyamet gününde şefaati ederler, edecekler.

Yekûlu's-sıyâmü. "Oruç diyecek ki." *Ey Rabbi.* "Ey benim rabbim!" *Innî mena'tühü't-ta'âme ve's-şehavâti bi'n-nehâri fe-şeffi'nî fîhi.* "Ben bu kulu gündüzlerin yemek yemekten ve şehvetini uygulamaktan men etmiştim; sabretmişti, yemek yememişti, meşru olan şehvâtını da teskin etmişti, yapmamıştı; bana müsaade et, ben buna şefaati edeyim." diyecek oruç.

Ve yekûlu'l-kur'ânu. "Kur'an da diyecek ki." *Rabbi mena'tühü'n-nevme bi'l-leyli.* "Yâ Rabbi! Geceleyin ben kulu uyku uyumaktan alıkoymuştum, Kur'an okuyordu." Tabii namaz kılarken okuyorlardı umumiyetle veyahut oturarak da yani namaz dışında da okunabilir ama burada yani geceleyin hem namaz kılıp, namazın içinde de uzun uzun Kur'an okumak anlaşılıyor daha ziyade.

Ben bunun geceleyin uyku uyumasını men etmiştim engellemiştim, beni okuyacak, Kur'ân-ı Kerîm'i okuyacak diye uyumamıştı bu kul. "Bana müsaade et de ben buna şefaath edeyim Yâ Rabbi!" diyecek Kur'ân-ı Kerîm de.

Fe-şeff'inî fîhi fe-y-şeffe'ânî. "Ve Allah tarafından bu ikisine şefaath hakkı verilecek." Haydi bakalım, pekala ey oruç sen bu kula şefaath et; peki haydi bakalım ey Kur'an sen bu kula şefaath et; haydi oruç tuttuğu için onu bağışladım, haydi Kur'an okuduğu için onu bağışladım, durumuna gelmiş olacak.

Demek ki gündüz oruç tutmak, gece kalkıp namaz kılmak, uzun uzun da ezberinde olan Kur'ân-ı Kerîm'leri okumak veya namaz kılmayıp oturuyorsa bile Kur'ân-ı Kerîm'i okumak böyle şefaate ermeye vesiledir.

Şimdi bizim tabii kusurlarımız var, eksiklerimiz çok. Eksiklerimizden birisi de Kur'ân-ı Kerîm ile olan alakamızın azlığı. Yani Kur'ân-ı Kerîm'i seviyoruz, biliyoruz fakat öğrenmekte, okumakta, hatmetmekte, manasını bilmekte, manasını uygulamakta kusurluyuz. Halbuki bu Kur'an manasını uygulayalım diye

indi, yani evde, kütüphanede dursun diye inmedi. Bu bir okunacak meraklık bir kitap değil ki! Bu uygulanacak, Allah'ın emirlerini ihtiva eden bir kitap; yani okuyacak, anlayacak ve uygulayacak, ne demişse tatbik edecek.

Sahâbe-i kirâm ve evliyaullah, Kur'ân-ı Kerîm'i on âyet okurlardı, ezberlerlerdi, manasını uygularlardı. On âyet daha tekrar okuyup ezberlerlerdi, uygularlardı. Böyle böyle her âyet-i kerîmeyi okuyup, ezberleyip, uygulamaya uygulaya Kur'ân-ı Kerîm'i hazmettiler.

Şimdi bizde öyle bir şey yok; bir kere Kur'ân-ı Kerîm'i anlayarak okuma Türkiye'de sifıra yakın. Yani okuyor, hatim indiriyor indirenler ama manasını bilen kaç tane? Kaç kişi manasını anlayarak okuyor, kaç kişi Arapça biliyor?

Onun için kendimiz de gayret edelim ama çocuklarımızı biraz Arapça'yı iyi bilen, Kur'ân-ı Kerîm'i anlayabilen evlatlar olarak yetiştirelim. Yani bu ikinci bir dil de olabilir, başka meslekten olabilir çocuklar; doktor, mühendis vesaire olabilir ama Kur'ân-ı Kerîm vazgeçilmez bir bilgi. Hepimizin bilmesi ge-

rekiyor, yani matematikçi de bilecek, doktor da bilecek, mühendis de bilecek; edebiyatçı da, hukukçu da, iktisatçı da hepsi bilecek. Hepsi Kur'ân-ı Kerîm'den alacak feyzi.

O bakımdan Kur'ân-ı Kerîm'e daha ciddi sarılalım, daha ciddi öğrenelim ve mutlaka Arapça'yı öğrenip Kur'ân-ı Kerîmi anlayalım. Anlayarak okuyalım, manasını duya duya, sindire sindire okumaya [çalışalım,] kendimizi mutlaka o noktaya getirelim. İşte bu şekilde olduğu zaman, geceleri okunduğu zaman Kur'ân-ı Kerîm insana şefaath edecek, tutulan oruçlar insana şefaath edecek ve sevap kazanmasına sebep olacak.

Üç tane hadîs-i şerîf okuduk, hadisle ilgili dersimiz bitmiş olduğu için sayfamızı kapatıyoruz...

d. Hûş Der Dem Olmak Nedir ?

Gelelim tasavvufî bir terim izahına.

İlk gün *Hûş der dem* prensibini öğretmiştik, bizim tarikatımızın, Nakşî tarikatının prensibi. *Hûş*, şuur demektir; *dem* de nefes demektir. *Hûş der dem*, her nefeste şuurlu olmak, gafil olmamak; Allah'ın kulu olduğunu bilmek, Allah'ın kendisini gördüğünü, Allah'ın

her yerde hâzır ve nâzır olduğunu bilmek, uyanık olmak; yani tetik durmak, dikkatli olmak. Şeytanın etrafında olduğunu bilmek, şeytanın oyununa gelmemek, nefsin düşman olduğunu bilmek, nefsin oyununa gelmemek, gözü harama kaymamak, dili yalan dolanı söylememek... İşte *hûş der dem*.

Bunun altına her şey girer, yani bu çok güzel bir prensip. Uyanık olacak yani uyumayacak, düşman bir yerden saldırdığı zaman yanılmayacak, şaşırılmayacak. Sabahları jimnastik yapıyoruz: Sözüme değil hareketimize bakacaksınız, diyor Hasan; eller yukarı diyor öne uzatıyor, herkes ellerini yukarıya kaldırıyor; yanlış yani dikkatli olacak.

O neden?

Dikkatimizin azlığından yani *hûş der dem* prensibi, dikkatli olmak ve şuurlu olmak prensibi. Bunu adını öğrendik, hayatımızda da uygulayacağız.

Bu dikkat meselesi gazete okurken pattadak karşımıza gelebilir. İlk sayfada haberler tamam, ikinci sayfada müstehcen resim, hoppala. Haydi bakalım, pattadak bir müstehcen resim. Bir de üçüncü sayfada da yine

bir dinî konu gelebilir ha.. Çünkü adamlar müşteri toplayacak. Dinî konuyu yazacak, dindar gelecek; çıplak resmi koyacak, edepsiz gelecek alacak gazeteyi; haberi yazacak, meraklı gelecek filan; herkesten para sızdırmaya çalışıyor. O zaman o gazeteyi alma. Yani orada gözün kayıverdi mi bütün günlük kazanç gider.

Yolda giderken gözün kayıverdi mi bütün günlük kazanç gider. Bir laf söyler insan, söylediği bir laftan dolayı 70 yıl derinliğindeki cehennem çukuruna uçar gider; diyor Peygamber Efendimiz. Bir söylediği sözden, bir alaydan, bir şakadan, bir yalan yanlış şeyden dolayı. Onun için diline sahip olmakta şuurlu olacak, kulağına sahip olmakta şuurlu olacak, gözüne sahip olmakta şuurlu olacak, Allah'ın kulu olduğunu düşünmekte şuurlu olacak; Allah'ın kendisini gördüğünü, evliyaullahın ruhaniyetlerinin yanında olduğunu filan düşünecek. *Hûş der dem* prensibi önemli bir prensip.

Ondan sonra bir tane daha anlatmıştık, demiştik ki; *halvet der encümen*. Yani ibadethanede ibadet kolaydır herkes yapar, ba-

bam bile yapar ama çarşıya pazara, cemiye-
tin içine, fitnenin fesadın arasına, topluma
girdiğin zaman, orada çeşitli imtihanlarla
karşılaşır insan; o ibadet halini orada da de-
vam ettirmek, Allah'la ilgiyi kesmemek, Al-
lah'a olan gönül bağı içerden, aynen ibadet-
hanedeki kuvvette devam etmek. Yani
*ricâlün lâ tülhîhim ticâretün ve lâ bey'un an
zikkillâhi*. “Alışveriş, ticaret Allah'tan alıko-
yamıyor, Allah'la olan ilgisini kopartamıyor.”
Bu vasıfta insan olmak, bu da önemli bir
prensipti.

Hakikaten de insan camide müslüman
oluyor da... Karakolda doğru söyler, mahke-
mede şaşırır veyahut akşamdan söz verir sa-
baha döner; gündüz niyet eder, başka yapar;
iyi insan olmaya karar verir fakat dayanamaz;
içkiye tevbe eder fakat meyhanenin yanından
geçerken hop içinde bulur kendisini filan.
Yani o ibadet şuurunu zayıflatmadan yaşat-
mak, içinde devam ettirmek ve toplumun
içinde de halvethânedeki, tekkede, savmaada,
çilehanedeymiş gibi sağlam müslüman kala-
bilmek. Bir prensip buydu.

Nazar ber kadem prensibi vardı üçüncü prensip. Yani hayâlî olmak, başı eğik olmak, etrafa bakmamak, ayağına, pabucunun ucuna bakmak mânâsına gelebilir; fakat bu basit bir şey, hayâlî ol diyebilirdi doğrudan doğruya; belki de tasavvufi terbiyesinde ayağını bastığı yere dikkat etmesi, makamın şartlarına riayet etmesi, seyr-i sülûkunda vazifelerini ihmal etmeden yapması, yolunu iyice gözleyip yolunun şartlarına riayet etmesi filan mânâsına olabilir demiştik.

Üç prensip, üç tane güzel prensibi öğrenmiş olduk. Dördüncü prensibi de söyleyelim. Prensiplerden bir tanesi de *sefer der vatan* prensibi.

Sefer seyahat demek, *vatan* da insanın namazı dört rekât kıldığı, işinin gücünün, evinin barkının olduğu yer demek. *Sefer der vatan*, yani kendi ikâmet mahallinde sefer halinde olmak, *sefer der vatan* vatanında sefer halinde olmak prensibi.

Tabii bu prensip ne demek? Hem vatanında hem de sefer hali...

Halvet der encümene benzeyen bir mânâsı var. Yani hem topluluğun içinde, hem

sanki çilehanede yalnızmış gibi olabilmek. Vatanında da seyahatteymiş gibi olabilmek, mânası anlaşılıyor.

Kur'ân-ı Kerîm'in bazı âyet-i kerîmelerinde Allah *celle celâluhû* ibret alsınlar, gezsinler diye mü'minlere seyahati emretmiştir. Biz de, evimizi bırakıp bir seyahate çıktık, bu kamp hayatını yapıyoruz. Yani *fe-sîhû fi'l-ardı*⁴ veyahut *sîrû* emirleri var böyle, seyahat etmek;

سَافِرُوا تَصِحُّوا

“Seyahat edin sıhhat bulursunuz.” diye hadîs-i şerîfleri var. Bir seyahat meselesi var yani bizim dinimizde, mü'mine verilen emirlerin içinde bir seyahat var.

التَّائِبُونَ الْعَابِدُونَ الْحَامِدُونَ السَّائِحُونَ

*Ettâibûne'l-âbidûne'l-hâmidûne's-sâihûne.*⁵ *Sâih* seyahat eden demek, tabii orada o kelime ne mânaya geliyor filan diye iki üç tefsir var fakat iyi müslüman olanlar, Müslümanlıklarını iyi yapmak için bir de böyle

⁴ 9/Tevbe, 2.

⁵ 9/Tevbe, 112.

sefer çalışması yapmışlar. Yani şeyhinin emriyle, haydi bakalım gez dolaş biraz, diye vazife verilince gezmiş dolaşmışlar.

Yunus Emre mesela ne diyor?

Gezdim urum ile şamı, yukarı illeri kamu diyor, yani çok seyahat etmişler, gezginci dervişler var. Yani prensipleri içinde seyahat etmek olan dervişler var.

ıkının alıyor geziyor, neden?

Seyahat insanı olgunlaştırdığı için, görgüsünü, bilgisini arttırdığı, nefse ağır geldiği, kimse kendisini tanımadığı, şöhret olmadığı için; toza toprağa bulanmak, elbisesi arığı yırtılmak olduğu, tevazu olduğu için, diyâr-ı gurbete giden garip olduğundan; Allah'ın rahmeti, ona acıması daha çok olacağından, Allah'ın rahmetine ermeye vesile olduğu için seyahat meselesi var. İyi ama, yani seyahate çıktı tamam vesaire filan; nefsinin ıslah edememiş yine dönmüşse ne olacak? *Kırk gün oldu kaynatırım kaynamaz*, bir türlü pişmiyor kart kaz gibi, ne olacak o zaman? İşte büyüklerimiz o zaman diyorlar ki *sefer der vatan*. Vatanındayken de seyahatin kendisine sağlayacağı avantajları, eğitimi, terbiyeyi, nef-

sine meşakkati çektirip, nefsi ıslah etmeyi burada da yapması lazım, yani mukim olduğu zamanda da o hallere sahip olması lazım diye bir prensip olarak onu bildirmişler *Allahuâlem*.

Allahu Teâlâ hazretleri bizi her türlü kemâlâta sahip eylesin. Nefsini yenecek irade gücüne sahip eylesin, şeytana mağlup olmayacak bir şuur nasip eylesin, ahlâkî güzellikleri öğrenip, benimseyip edinmeyi nasip eylesin, kötü huyları içimizden söküp atmayı nasip eylesin. Has halis, güzel müslüman olmayı nasip eylesin, huzuruna sevdiği razı olduğu kul olarak varmaya cümlemizi muvaffak eylesin. *Bi-hürmeti esrâr-ı sûreti'l-Fâtiha*.

Prof. Dr. Mahmud Es'ad COŞAN

6 Rebû'l-Evvel 1413 / 03.09.1992

[Bütün HADİS DERSLERİ'ne PDF olarak ulaşmak için tıklayınız.](#)

